

גלגול נשמות ביהדות

הנשמה שבאה מרחוק, והתיקון שהיא באה להשלים

יש אנשים שעוברים בחיים דרך קשה שאין לה הסבר. ילד שנולד לבית של צער, אישה צדקת שסובלת שנים, אדם שמרגיש מגיל צעיר שיש לו משימה מסוימת בעולם, ואינו יודע מאין באה לו. התורה הנסתרת מלמדת שהנשמה איננה מתחילה את סיפורה ביום הלידה. היא באה מרחוק, לפעמים אחרי דרך ארוכה מאוד, ובאה לכאן כדי להשלים משהו. זה סוד גלגול הנשמות.

זהו סוד שנמסר בתוך עם ישראל מדור לדור. רמזיו נמצאים בפסוקי התנ"ך, בגמרא ובספר הבהיר, והוא מבואר באריכות בזוהר הקדוש, אצל הרמב"ן ורובנו בחיי, ובעיקר בכתבי האר"י הקדוש שכתב תלמידו רבי חיים ויטאל זצ"ל. בואו נלך יחד בדרך הזאת, מן הרמזים הראשונים ועד ההדרכה המעשית לחיים שלנו היום. ואני רוצה לומר כבר בהתחלה: מי שמבין את סוד הגלגול, לא נעשה מפוחד יותר. הוא נעשה רגוע יותר, כי הוא יודע שאין דבר בחייו שבא לחינם.

מהו גלגול

גלגול פירושו שנשמה שכבר הייתה בעולם הזה בגוף אחד, חוזרת ובאה בגוף אחר. ומטרתו היא התיקון. הקב"ה אינו מוותר על שום נשמה, ומי שלא השלים את תפקידו בפעם אחת, ניתנת לו הזדמנות נוספת.

רבי חיים ויטאל כותב בשם רבו האר"י את הסיבות שבגללן נשמה חוזרת לעולם:

”דע, כי הנשמות יתגלגלו לכמה סבות, הראשונה הוא, לפי שעבר על איזו עבירה מעבירות שבתורה, ובא לתקן. הב' הוא, לתקן איזו מצוה שחסר ממנו. השלישית היא, שבא לצורך אחרים, להדריכם ולתקנם”

שער הגלגולים, הקדמה ח'

שימו לב לסיבה השלישית. יש נשמות שאינן צריכות כלום לעצמן, והן יורדות לעולם רק כדי לעזור לאחרים. ועל זה מוסיף שם רבי חיים, שמי שבא לתקן עבירה קרוב לחטא, מי שבא להשלים מצווה רחוק ממנו, ומי שבא לצורך אחרים ודאי לא יחטא.

והרמח"ל, רבי משה חיים לוצאטו זצ"ל, הסביר את היסוד הזה בלשון בהירה מאוד:

”שנשמה אחת תבא לעולם הזה פעמים שונות בגופים שונים, ועל ידי זה הנה תוכל לתקן בפעם אחת את אשר קלקלה בפעם אחרת, או להשלים מה שלא השלימה”

דרך ה', חלק ב', פרק ג', אות י'

הרמח"ל קורא לזה "להרבות עוד ההצלה". הגלגול הוא חסד. הוא הדרך שבה הקב"ה מציל נשמות, ולא נותן לאף אחת מהן ללכת לאיבוד.

רמזים בכתבי הקודש

התורה שבכתב אינה מדברת על הגלגול במפורש, אבל המקובלים מצאו את רמזיו בפסוקים רבים. ננסה לראות כמה מהם.

◆ פעמים שלוש עם גבר

בספר איוב, אליהוא בן ברכאל מסביר לאיוב מדוע הקב"ה מביא על אדם ייסורים, ומסיים:

”הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר. להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים”

איוב ל"ג, כ"ט ול'

הרמב"ן ז"ל, בפירושו לאיוב, כותב על הפסוקים האלה שהם מתרצים את קושיית "צדיק ורע לו" עד שלא נשאת קושיה בדעתו של אדם, ומוסיף ברמז: "ואם תחפוץ להבין הסוד הנכבד, לבך תשית לדעתי". ובתיקוני

הזהר (דף כ"ב ע"ב) נדרש הפסוק הזה על שלושה גלגולים: "דא גלגולא קדמאה... דא גלגולא תניינא... דא גלגולא תליתאה", זה הגלגול הראשון, זה השני, זה השלישי.

◆ דור הולך ודור בא

"דור הלך ודור בא והארץ לעולם עמדת"

קהלת א', ד'

לפי הפשט, שלמה המלך מתאר את חילופי הדורות. אבל בספר הבהיר, מן הספרים העתיקים של חכמת הקבלה, נאמר משפט קצר ומפתיע:

"אמר ר' פפייס דור הולך ודור בא, ואמר רבי עקיבא דור בא שכבר בא"

ספר הבהיר, סימן קכ"א

הדור שבא, כבר היה פעם. הנשמות שנולדות היום, הן נשמות שכבר הלכו בעולם הזה.

◆ לבלתי ידח ממנו נדח

האישה החכמה מתקוע, שבאה אל דוד המלך לבקש על אבשלום, אמרה לו משפט שהפך ליסוד בתורת הגלגול:

"ולא ישא אלהים נפש וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח"

שמואל ב' י"ד, י"ד

הקב"ה חושב מחשבות, מתכנן דרכים, כדי שאף נפש לא תידחה ממנו לגמרי. רבנו בחיי ז"ל כותב על דרך הקבלה שסוד העבור, הדרך שבה הקב"ה מחזיר נשמה לעולם עד שתתקן, "הוא ענין המחשבות שאמרה התקועית לדוד" (רבנו בחיי, שמות ל"ד, ז'). וכן כותב האר"י הקדוש, שהגלגול נמשך ממקום עליון הנקרא

”מחשבה”, “ועליו נאמר וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, והוא המחזירו בגלגול לתקנו” (שער הגלגולים, הקדמה כ”א).

♦ יחי ראובן ואל ימת

משה רבנו בירך את שבט ראובן: ”יחי ראובן ואל ימת”. אונקלוס תרגם: ”יחי ראובן לחיי עלמא ומותא תנינא לא ימות”, כלומר יחיה לחיי העולם הבא, ולא ימות מיתה שנייה. ורבנו בחיי מבאר על דרך הקבלה שמשה ביקש שראובן לא יצטרך לחזור עוד בגוף ולמות שוב, ומוסיף:

”וגלה לנו בזה כי הנשמות מתגלגלות לשוב בגוף אחר שקבלו שכרם ועונשם בגן עדן או בגיהנם,

וזה ידוע ומקובל”

רבנו בחיי, דברים ל”ג, ו’

סוד היבום

יש מצווה אחת בתורה שכל כולה, לפי המקובלים, עומדת על סוד הגלגול. זו מצוות היבום. כשאדם נפטר בלי ילדים, אחיו נושא את אשתו:

”והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל”

דברים כ”ה, ו’

רש”י מפרש שהבן נקרא בשם הנפטר. הרמב”ן ז”ל מקשה על זה מכמה צדדים: הרי אין שום חיוב לקרוא לבן בשם הדוד, ובמגילת רות הבן שנולד לבועז ולרות נקרא עובד, לא מחלון. ועוד, למה הצטער אונן כל כך “כי לא לו יהיה הזרע”, אם כל העניין הוא רק שם. ומסקנתו:

”אבל הענין סוד גדול מסודות התורה בתולדת האדם, ונכר הוא לעיני רואים אשר נתן להם השם
עינים לראות ואזנים לשמוע”

רמב”ן, בראשית ל”ח, ח’

לפי דרך הקבלה, הבן שנולד מן היבום הוא באמת ”יקום על שם אחיו המת”, כי נשמת הנפטר חוזרת בו לעולם.
והרמב”ן מוסיף בשם המדרש שיהודה, עוד לפני מתן תורה, ”כאשר קבל הסוד מאבותיו נזדרז להקים אותו”.
ובזוהר, בסבא דמשפטים, מבואר שגם בשושלת שממנה יצא דוד המלך, פרץ, בועז ועובד, נתגלגל השורש הזה
שוב ושוב, עד שיצא מן הרע ונדבק בטוב.

ספר הבהיר: משל הכרם

בגמרא מסופר שמשה רבנו ביקש מן הקב”ה להבין את דרכיו, ושאל מפני מה יש צדיק וטוב לו וצדיק ורע לו.
והגמרא מסיקה: ”צדיק וטוב לו, צדיק גמור. צדיק ורע לו, צדיק שאינו גמור” (ברכות ז’ ע”א).

ספר הבהיר עונה על אותה שאלה בדרך אחרת. הוא אומר שהצדיק שרע לו ”כבר היה רשע לשעבר ועתה
נענש”. וכשהקשו עליו שאין מענישים על ימי הנעורים, השיב: ”אנא לא בחיי אמרי, אנא דאמרי שכבר היה
לשעבר”, איני מדבר על חייו אלה, אני מדבר על מה שהיה כבר קודם. וכשביקשו ממנו לפרש, אמר להם משל:

”משל למה הדבר דומה, לאדם שנטע בגנו כרם ויקו לעשות ענבים ויעש באושים, ראה שלא
הצליח נטעו גדרו ופרצו ונקה הגפנים מן הבאושים ונטעו עוד שנית, ראה שלא הצליח גדרו נטעו
אחר שנקה, וראה שלא הצליח ועקרו ונטעו”

ספר הבהיר, סימן קצ”ה

תחשבו על הכורם הזה. הוא לא זורק את הכרם. הוא מנקה, גודר, ונוטע שוב, ושוב, ושוב. כך הקב”ה עם
כל נשמה מישראל. גם כשנדמה שהגפן הוציאה פרי רע, בעל הכרם לא מתייאש ממנה. הוא שותל אותה

בגמרא: הבגדים שחוזרים לכובס

בגמרא במסכת שבת מובא משל נפלא על הנשמה. מלך חילק לעבדיו בגדי מלכות. החכמים קיפלו אותם ושמרו אותם בקופסה, והטיפשים לבשו אותם ועשו בהם מלאכה. "לימים ביקש המלך את כליו". על החכמים אמר "ינתנו כלי לאוצר", ועל הטיפשים אמר "כלי ינתנו לכובס". והגמרא ממשיכה שנשמות הצדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד, ועל נשמות הרשעים נאמר "ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע" (שבת קנ"ב ע"ב).

מהרש"א, מגדולי מפרשי הגמרא, כותב שבמאמר הזה טמון סוד הגלגול:

"ויש בזה המאמר סוד גלגול נשמות... נפש הרשע יקלענה בכף הקלע מגוף לגוף, והיינו המשל שינתנו לכביסה, אולי יזדכך ויתכבס בגוף אחר היותר נקי"

מהרש"א, חידושי אגדות, שבת קנ"ב ע"ב

הבגד המלוכלך לא נזרק. הוא נשלח לכובס. כך הנשמה שהתלכלכה, חוזרת לעולם כדי להתנקות.

הזוהר הקדוש: סבא דמשפטים

פרשת משפטים בתורה פותחת בדיני עבד עברי, ונראה שהיא עוסקת כולה בדיני ממונות. אבל הזוהר הקדוש פותח אותה כך:

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, תרגום, ואלין דיניא דתסדר קדמיהון. אלין אינון סדורין דגלגולא, דינין דנשמתינן, דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיה"

זוהר, פרשת משפטים (חלק ב' צד ע"א)

“אלה הם סדרי הגלגול, דיני הנשמות, שנידונות כל אחת כנגד עונשה”. בהמשך הפרשה בא החלק המופלא הנקרא “סבא דמשפטים”: זקן אחד, שנראה כחמר פשוט, מתלווה בדרך אל רבי חייא ורבי יוסי, ופותח לפניהם את סודות הגלגול מתוך פסוקי הפרשה. ושם נאמר:

“דהא כל נשמתין עאלין בגלגולא. ולא ידעין בני נשא ארחוי דקב”ה, והאיך קיימא טיקלא, והיך אתדנו בני נשא בכל יומא, ובכל עידן”
זוהר, משפטים, סבא דמשפטים (חלק ב’ צט ע”ב)

“כל הנשמות נכנסות בגלגול, ובני האדם אינם יודעים את דרכי הקב”ה, ואיך עומד המשקל, ואיך נידונים בני האדם בכל יום ובכל עת”. יש מאזניים עליונים, והכל נשקל בדיוק גמור, גם מה שאנחנו לא רואים. ובאותה פרשה מבאר הזוהר כיצד הנשמה נבנית בהדרגה: “בר נש כד אתיליד, יהבין ליה נפשא... זכה יתיר, יהבין ליה רוחא... זכה יתיר, יהבין ליה נשמתא”. כשאדם נולד, נותנים לו נפש. זכה יותר, נותנים לו רוח. זכה עוד, נותנים לו נשמה.

הראשונים: מי שקיבלו ומי שחלקו

בין הראשונים, קיבלו את סוד הגלגול הרמב”ן ז”ל, רבנו בחיי, וכל חכמי הקבלה. רבנו בחיי מפרש כך גם את הפסוק “פוקד עון אבות על בנים”: “וע”ד הקבלה פוקד עון אבות על בנים זהו סוד העבור, כי יפקוד על הרשע פעמים שלש עם גבר” (רבנו בחיי, שמות ל”ד, ז’). ברוב המקומות הסתפקו ברמז קצר, כי זו הייתה תורה שנמסרה מפה לאוזן.

◆ דעתו של רבנו סעדיה גאון

אבל צריך לומר ביושר: היה גדול אחד מן הגאונים שלא קיבל את הדבר. רבנו סעדיה גאון זצ”ל, בספרו “האמונות והדעות”, כותב:

”אבל אומר שאנשים ממי שנקראים יהודים, מצאתים אומרים בהשנות, וקוראים אותו ההעתקה, וענינו אצלם שרוח ראובן תשוב אל שמעון, ואחר כן בלוי, ואחר כן ביהודה”

האמונות והדעות, מאמר ו', פרק ח'

רבנו סעדיה דחה בעיקר את הצורה שבה שמע את הרעיון מפי אנשים בדורו, ובמיוחד את הטענה שרוח אדם עוברת לבהמה. הוא כתב את דבריו כמה מאות שנים לפני שנתגלה הזוהר ברבים, ולפני שהאר"י לימד את הדברים בצורה מסודרת. דבריו נאמרו מתוך יראת שמים וחרדה לטהרת האמונה, ומכבדים אותם.

◆ כיצד הוכרע הדבר

אחרי שנגלו הזוהר וכתבי האר"י, הדבר נעשה יסוד מקובל בעם ישראל. רבי מנשה בן ישראל ז"ל, שכתב כשמונים שנה אחרי פטירת האר"י את ספרו "נשמת חיים", הקדיש מאמר שלם לגלגול, וכתב:

”אמונת הגלגול היא אמונה נכונה לכלל קהל עדתנו ולא נמצא מי שימאן בה וירחי קנה זולתי הרב ר' סעדיה הגאון והבדרש”

נשמת חיים, מאמר ד', פרק ו'

והוא מביא שם בשם הרב רבי לוי בן חביב שיש "כת אחרת גדולה מאד מחכמי ישראל המאמינים", והם כתבו "כי היא אמונה אמיתית ועיקר מעקרי התורה לתרץ קושית צדיק ורע לו". ועד היום, בכל הסידורים כמעט, בתפילה שלפני השינה, אומר כל יהודי שהוא מוחל למי שחטא כנגדו "בין בגלגול זה בין בגלגול אחר". האמונה בגלגול נכנסה לתוך התפילה היומית של עם ישראל.

האר"י הקדוש ושער הגלגולים

מה שהיה רמוז אצל הראשונים, נפתח לגמרי אצל האר"י הקדוש. תלמידו רבי חיים ויטאל זצ"ל כתב את הדברים ששמע ממנו, ובנו רבי שמואל ויטאל סידר אותם בשער האחרון של "שמונה שערים", הוא "שער הגלגולים". מהדורה אחרת של הדברים נדפסה בשם "ספר הגלגולים".

שער "ספר הגלגולים", דפוס פרנקפורט, שנת תמ"ד

האר"י לימד שלאדם יש חמש בחינות של נשמה: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. אדם אינו מקבל את כולן בבת אחת. בשעת הלידה נכנסת בו הנפש, "ואם יוכשרו מעשיו, יזכה ויכנס בו הרוח בתשלום שנת השלש עשרה", ואם יוסיף להיטיב את מעשיו, נכנסת בו הנשמה בתשלום שנת העשרים (שער הגלגולים, הקדמה ב'). וכל מה שלא תיקן בגלגול אחד, ישלים בגלגול הבא.

ויש שם משפט אחד שכדאי לכל אחד לזכור:

"כי כל אדם יכול להיות כמרע"ה, אם ירצה לזכך מעשיו"

שער הגלגולים, הקדמה א'

אין אדם שנגזר עליו להישאר קטן. כל יהודי יכול לעלות, מדרגה אחר מדרגה, עד גובה שאין לו שיעור.

גלגול ועיבור

האר"י מבחין בין שתי דרכים שבהן נשמה באה לעולם. הגלגול הוא כניסת נשמה בגוף מיום שנולד, והיא נשארת בו עד יום המיתה. העיבור הוא כניסה של נשמת צדיק באדם חי, בדרך כלל אחרי גיל מצוות, לתקופה מסוימת.

האר"י מבאר שיש עיבור שבא לצורך הצדיק עצמו, להשלים דבר שחסר לו, ויש עיבור שבא "לצורך האדם, לעזרו ולסייעו בתורה ובמצות" (שער הגלגולים, הקדמה ה').

גלגול	עיבור
הנשמה נכנסת ביום הלידה	הנשמה נכנסת באמצע החיים, בדרך כלל אחרי גיל שלוש עשרה
נשאר עד יום המיתה	יוצאת כשהשלימה את מה שבאה לעשות
נעשית אחת עם האדם	מתלווה אליו ומסייעת לו
סובלת את כל צער הגוף	כשבאה לעזור, אינה מחויבת בצער הגוף כמו בגלגול

יש כאן דבר מנחם מאוד. האר"י מביא מן המדרש הנעלם על דברי חז"ל "הבא ליטהר מסייעים אותו": "ר' נתן אומר נשמתם של צדיקים, באות ומסייעים אותו", ומבאר שרוחות הצדיקים באות ומתעברות באדם, "לסייעו בעבודת השי"ת" (שער הגלגולים, הקדמה א'). מי שמתחיל ללכת בדרך טובה, אינו הולך לבד.

שורש הנשמה והניצוצות

כל הנשמות היו כלולות באדם הראשון. כשחטא, נתפזרו הנשמות לשורשים רבים, וכל שורש נחלק לניצוצות רבים. האר"י מתאר את הנשמות כגוף אחד גדול, שיש בו איברים וגידים, וכל איבר הוא "שורש" שממנו יוצאות נשמות רבות. נשמות משורש אחד קרובות זו לזו כמו בני משפחה, גם אם נולדו בדורות שונים ובמקומות רחוקים.

והקשר ביניהן הוא קשר של אחריות. מי שמתקן את עצמו, מתקן גם את כל הניצוצות של שורשו, ומי שפוגם, פוגם גם בהם. וכך כותב רבי חיים ויטאל:

”הנה כל השרש הקטן ההוא, נקרא נשמה אחת גדולה, וכלם מסייעים זה לזה”

שער הגלגולים, הקדמה י"א

אני חושב שזה אחד הדברים היפים ביותר בתורת הגלגול. אף אחד מאיתנו אינו בודד. יש לכל נשמה משפחה עליונה, נשמות שהלכו לפניו ונשמות שיבואו אחריה, וכולן קשורות זו בזו. כשאתה עושה מצווה בשקט, בבית, ואף אחד לא רואה, אתה מאיר לנשמות שאינך מכיר בכלל.

גלגולים שגילו לנו

האר"י גילה לתלמידיו גלגולים של דמויות מן התורה. נביא כאן רק דברים שכתובים בפירוש בכתביו.

◆ משה רבנו, שת והבל

האר"י לימד שמשה רבנו הוא גלגולו של הבל בן אדם הראשון, ושהשם "משה" רומז לשלושה גלגולים: "משה, שת, הבל. ר"ת של שמו" (שער הפסוקים, פרשת שמות). ועל שת, שחווה קראה לו כך "כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל" (בראשית ד', כ"ה), כתב האר"י: "גם שת הוא הבל" (שער הגלגולים, הקדמה ל"ו). וחז"ל במסכת חולין שאלו היכן נרמז משה בתורה, ומצאו אותו בפסוק "בשגם הוא בשר" (חולין קל"ט ע"ב), שהמילה "בשגם" עולה בגימטריא כמו "משה".

◆ יתרו וקין

ובאותו מקום כתוב בשם האר"י: "יתרו הוא קין, ולכן נקרא קיני". קין הרג את הבל על עסקי אישה, ויתרו, שהוא הטוב שבקין, נתן את בתו צפורה למשה, שהוא הבל, "לתקן ענין התאומה הנזכר" (שער הגלגולים, הקדמה ל"ו). מה שנשבר בין שני אחים בתחילת העולם, נתקן אחרי דורות רבים בחתונה בארץ מדין.

◆ נדב ואביהוא ופנחס

נדב ואביהוא, בני אהרן, נשרפו ביום חנוכת המשכן. והזהר הקדוש אומר עליהם בפרשת פנחס, שנשמתם לא אבדה:

”אלין בני אהרן, דאתהדרו לעלמא, מה דאבד בחייהון. ועל דא כתיב ביה בפנחס בן בן, תרי זמני”

זוהר, פרשת פנחס

הם חזרו לעולם במה שאבד להם בחייהם, ונכנסו בפנחס, ולכן כתוב בו ”בן” פעמיים. והאר”י מבאר שנשמותיהם נתעברו בפנחס כשקם במעשה זמרי (שער הגלגולים, הקדמה ל”ג).

◆ אדם, דוד ומשיח

ובספר ”נשמת חיים” מובא בשם חכמי הקבלה ש”אדם” הוא ראשי תיבות אדם, דוד, משיח. נשמת אדם הראשון נתגלגלה בדוד המלך, ותשלים את תיקונה במלך המשיח.

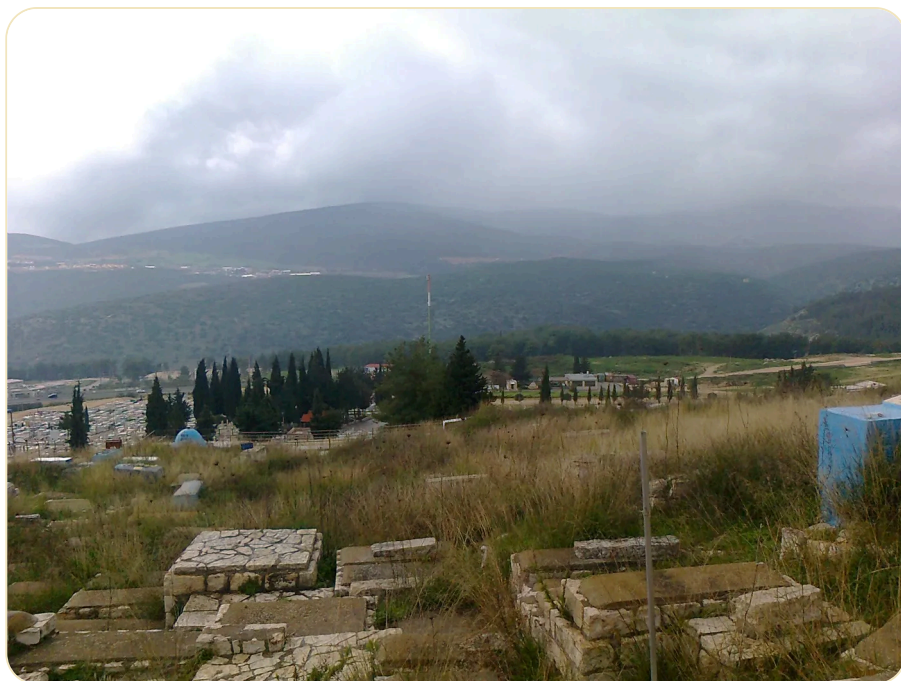
◆ רבי חיים ויטאל עצמו

רבי חיים ויטאל רשם גם מה שאמר לו רבו על נשמתו שלו. לפני גלגולו זה היה ”הרב ה”ר וידאל די טולושא, בעל ספר מגיד משנה”, הפירוש הידוע על משנה תורה לרמב”ם. אחר כך נתגלגל באדם עשיר ובעל צדקה שהשכים והעריב לבתי כנסיות, ואחר כך בבחור שנפטר בגיל ארבע עשרה, ואחר כך בא כרבי חיים (שער הגלגולים, הקדמה ל”ח). ויש שם עוד, שנפשו קשורה בשורש נשמת רבי עקיבא, ועל זה נספר בהמשך.

בדומם, בצומח ובחי

כאן צריך לדבר בזהירות. האר”י לימד שיש נשמות שאחרי פטירתן, בגלל עוונות מסוימים, מתגלגלות לזמן מה בדומם, בצומח או בבעל חי, כדי למרק את עוונן, ואחר כך עולות מדרגה אחר מדרגה עד שחוזרות לגוף אדם (שער הגלגולים, הקדמה כ”ב). זו דרך של כפרה וטהרה, וסופה עלייה.

ויש בזה גם צד מאיר מאוד. האר”י מבאר שהצדיק, ”ע”י המצות שעושה באכילתו וכיוצא, יש כח לברור עוד מחלק הדומם, להעלותו אל הצומח, ואל החי, ואל האדם”. כשיהודי אוכל בקדושה, מברך לפני האוכל ואחריו, הוא מעלה ניצוצות שנמצאים במאכל. ברכה על פרי איננה דבר קטן. אולי היא תיקון שנשמה מחכה לו.

בית הקברות העתיק בצפת, שבו נטמן האר"י הקדוש וצדיקים רבים

ורבי חיים ויטאל מעיד מה ראו עיניו:

”וכבר כמה פעמים הייתי עם מורי ז”ל הולך בשדה, והיה אומר לי, הנה איש אחד הנקרא בשם כך, והוא צדיק ות”ח, ולסבת עון אחד פלוני שעשה בחייו, הוא עתה מתגלגל תוך אבן זה, או צומח זה... ומעולם לא הכיר בו מורי ז”ל, והיינו חוקרים אחר הנפטר ההוא, ומצאנו דבריו כנים ואמיניים”

שער הגלגולים, הקדמה כ”ב

ושם הוא מוסיף, שלפעמים היה האר”י מסתכל מרחוק, ת”ק אמה, בקבר אחד מבין עשרים אלף קברים, ואומר מי קבור שם ומה שמו, והיו בודקים ומוצאים שדבריו אמת.

מדוע איננו זוכרים

אדם אינו זוכר את חייו הקודמים, וטעם הדבר כבר רמוז בגמרא. חז”ל מספרים שהתינוק במעי אמו לומד את כל התורה מפי מלאך:

”ומלמדין אותו כל התורה כולה... וכיון שבא לאויר העולם, בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל

התורה כולה”

נדה ל' ע"ב

השכחה היא חלק מן התכנית. אילו זכר אדם הכל, לא הייתה לו בחירה אמיתית. הוא צריך לגלות מחדש, בכוחות עצמו, את מה שכבר ידע. וגם הגלגולים נשכחים כך, כדי שאדם יוכל להתחיל דף חדש ולבחור בטוב מתוך רצונו.

ובכל זאת, הנשמה זוכרת משהו בעומק. רבי חיים ויטאל כותב שהאר"י נתן לו סימן לכך שנפשו מגולגלת מרבי עקיבא:

”כי בכל עת שאני רואה קבוץ עם להרוג איזה אדם, אני מתעלף, לפי שנפשי זוכרת הצער

שסבלה, בזמן שנהרג ר' עקיבא ע"ה, וכן הוא האמת”

שער הגלגולים, הקדמה ל"ח

וסימן נוסף נתן לו: שבבחרותו היה לו חשק גדול ללמוד בפרקי דרבי אליעזר, כי רבי אליעזר היה רבו של רבי עקיבא. יש בנו משיכות, פחדים וגעגועים שאיננו יודעים מאין באו. לפעמים זו הנשמה שזוכרת.

צדיק ורע לו

זו אולי הנקודה שבה סוד הגלגול נוגע הכי עמוק בלב. כל אחד מאיתנו ראה אנשים טובים שסובלים, וילדים קטנים שעוברים ייסורים שאין להם הסבר. ספר הבהיר, הרמב"ן ברמזיו בפירוש איוב, ורבי מנשה בן ישראל, כולם רואים בגלגול את התשובה העמוקה לשאלה הזאת. הרמח"ל כותב:

”והנה אפשר שיגיעו ענינים לאדם שנשמתו מגולגלת כפי מה שיוגרם לה מצד מה שעשתה בגלגול קודם, וינתן לאדם ההוא בעולם מצב כפי זה”

דרך ה', חלק ב', פרק ג', אות י'

ומיד הוא מוסיף שהדין מדויק לגמרי, ושלעולם לא יוטל על אדם לעולם הבא ”אשמה שאין לו באמת”, ומסיים: ”ועל כל זה נאמר הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט”.

אבל צריך לומר כאן דבר חשוב מאוד. הסוד הזה ניתן לנו כדי לנחם, לא כדי לשפוט. לעולם אסור לומר על אדם שסובל ”זה בגלל מה שעשה בגלגול קודם”. איננו יודעים כלום על נשמה של אחר. יש נשמות שבאות ”לצורך אחרים”, כמו שכתב האר”י, ויש צדיקים גמורים שמקבלים ייסורים כדי לכפר על הדור. מי שרואה אדם סובל, תפקידו לעזור לו ולחזק אותו.

לכל מי שעובר תקופה קשה, אני רוצה לומר: הקושי שלך איננו מקרה, ואיננו סימן שהקב”ה עזב אותך. אולי הנשמה שלך באה לכאן בדיוק כדי לעבור את הדבר הזה ולצאת ממנו מתוקנת. ייתכן שאתה מסיים עכשיו עבודה שהתחילה לפני מאות שנים. כל יום שאתה מחזיק מעמד באמונה, הוא עוד אבן בבניין גדול שאינך רואה, אבל הקב”ה רואה.

עדויות מבית מדרשו של האר”י

כתבי רבי חיים ויטאל מלאים עדויות על כך שהאר”י הקדוש ראה את שורשי הנשמות. הנה כמה מהן, כפי שנכתבו.

בראש חודש אדר שנת של”א אמר לו האר”י שכשהיה במצרים נאמר לו מן השמיים לבוא לצפת כדי ללמד אותו, ”ולא עוד אלא שאפילו עיקר ביאתו בגלגול הזה, לא היה אלא בעבורי להשלים אותי, ולא בא לצורך עצמו” (שער הגלגולים, הקדמה ל”ח). האר”י עצמו היה מאותן נשמות שבאות לעולם לצורך אחרים.

ובחול המועד פסח הלכו יחד לכפר עכברה, אל מערת רבי ינאי. שם הדביק האר"י את נפשו בנפש התנא, ורבי ינאי מסר על ידו לרבי חיים, בשם הקב"ה, שישמור את עצמו "מן הרכילות, ומן לשון הרע, ומן שיחה בטילה, ויהיה שפל רוח מאד, ואני אהיה עמו בכל מקום" (שם). תחשבו על זה. אחרי כל הסודות העליונים, מה שהתנא ביקש לומר לתלמיד הגדול הוא לשמור על הלשון ולהיות עניו.

ועוד רשם רבי חיים ויטאל בשם רבו את קשרי הנשמות של החברים שלמדו עמו, ואת שורשיהם (שער הגלגולים, הקדמה ל"ט). כל אחד מהם בא לבית המדרש הזה עם תיקון משלו.

התשובה מתקנת כבר בחיים

אחרי כל הסודות האלה, האר"י הקדוש מלמד דבר פשוט ומעודד מאוד:

"ולכן כל מי שחטא, אם יעשה תשובה, אז אימא עילאה הנקרא תשובה, יש בידה לתקן פגם האדם, ובזה יספיק. אבל אם לא עשה תשובה, אז צריך שיתגלגל בגלגול לתקן עונו"

שער הגלגולים, הקדמה כ"א

הגלגול הוא הדרך הארוכה. התשובה היא הדרך הקצרה. מה שאדם מתקן היום, בחייו אלה, בתפילה, בבכי, בבקשת סליחה ובשינוי דרכו, אינו צריך לחכות לגלגול אחר. ולכן אומרים לפני השינה:

"רבנו של עולם הריני מוחל וסולח לכל מי שהכעיס והקניט אותי, או שחטא כנגדי... בין בגלגול זה בין בגלגול אחר, לכל בר ישראל, ולא יענש שום אדם בסבתי"

סדר קריאת שמע שעל המטה

והרב בעל "כף החיים" מביא את הנוסח הזה להלכה, ומוסיף שיאמר "ולא יענש שום אדם בסיבתי לא למעלה ולא למטה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב" (כף החיים, אורח חיים סימן רל"ט). כל לילה יש לנו הזדמנות לנקות חשבונות של גלגולים שלמים, במשפט אחד של מחילה.

מה עושים היום

מי שלומד את תורת הגלגול כדי לדעת מה לעשות בחייו, מוצא בה הדרכה ברורה. הנה כמה דברים מעשיים שעולים ממנה.

לא להתייאש. כל קושי בחיים הוא חלק מתיקון. גם מה שנראה כמו כישלון, הוא חלק מעבודה ארוכה שהקב"ה מנהל בדיוק ובאהבה. "לא עליך המלאכה לגמר, ולא אתה בן חורין לבטל ממנה" (אבות ב', ט"ז). אתה לא צריך לתקן הכל היום. אתה צריך לעשות את החלק שלך.

להרבות במצוות. האר"י לימד ש"האדם צריך שיקיים כל התרי"ג מצוות", כל אחד כפי יכולתו, ושתיקון הנפש בא על ידי המצוות, ותיקון הרוח על ידי עסק התורה (שער הגלגולים, הקדמה י"א). כל מצווה שבאה לידך, אולי היא בדיוק המצווה שבשבילה באת לעולם. אל תחמיץ אותה.

לברך על האוכל בכוונה. כמו שלמדנו, ברכה ואכילה בקדושה מעלות ניצוצות.

לעשות תשובה עכשיו. אין צורך לחכות. מה שמתקנים בחיים האלה, נתקן.

למחול לפני השינה. לומר בכל לילה "הריני מוחל" מכל הלב, גם למי שקשה למחול לו.

לא לשפוט אחרים. אף אחד אינו יודע מה עבר על נשמת חברו. מי שסובל, צריך חיבוק ועזרה.

לא לחפש "לגלות גלגולים". האר"י הקדוש ראה ברוח הקודש, מתוך קדושה ופרישות עצומות. מי שמציע "לגלות לך מי היית בגלגול קודם" תמורת תשלום, או מפחיד אנשים בסיפורים על נשמות, יש להתרחק ממנו. ומי שמרגיש שעובר עליו משהו קשה ברוח או בנפש, צריך להיבדק אצל רופאים ואנשי מקצוע, ובמקביל לפנות לרב גדול ואמין שיכוון אותו, בלי פחד ובלי בהלה.

לזכור שאתה לא לבד. נשמות משורשך הלכו לפניך, ונשמות צדיקים מסייעות למי שבא להיטהר. יש לך משפחה למעלה.

יהי רצון שנזכה כל אחד מאיתנו לתקן את מה שנשמטנו באה לתקן, בשמחה ובנחת, בלי ייסורים ובלי צער. שהקב"ה, שחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, יאסוף את כל הניצוצות ואת כל הנשמות של עמו, ונזכה לראות בתיקון השלם ובגאולה השלמה, במהרה בימינו, אמן.

איוב ל"ג, כ"ט ול' · קהלת א', ד' · שמואל ב' י"ד, י"ד · דברים כ"ה, ו' · דברים ל"ג, ו' ותרגום אונקלוס שם · בראשית ד', כ"ה · בראשית ל"ח, ח' · משנה, אבות ב', ט"ז · בבלי, ברכות ז' ע"א · בבלי, שבת קנ"ב ע"ב · בבלי, נדה ל' ע"ב · בבלי, חולין קל"ט ע"ב · ספר הבהיר, סימנים קכ"א, קצ"ה · זוהר, פרשת משפטים (חלק ב' צד ע"א, צד ע"ב), סבא דמשפטים (חלק ב' צט ע"ב) · זוהר, פרשת פנחס · תיקוני הזוהר, דף כ"ב ע"ב · רבנו סעדיה גאון, האמונות והדעות, מאמר ו', פרק ח' · רמב"ן, בראשית ל"ח, ח' · רמב"ן, איוב ל"ג, ל' · רבנו בחיי, שמות ל"ד, ז' · רבנו בחיי, דברים ל"ג, ו' · מהרש"א, חידושי אגדות, שבת קנ"ב ע"ב · רבי חיים ויטאל, שער הגלגולים, הקדמות א', ב', ה', ח', י"א, כ"א, כ"ב, ל"ג, ל"ו, ל"ח, ל"ט · רבי חיים ויטאל, שער הפסוקים, פרשת שמות · ספר הגלגולים, דפוס פרנקפורט תמ"ד · רבי מנשה בן ישראל, נשמת חיים, מאמר ד', פרק ו' · רמח"ל, דרך ה', חלק ב', פרק ג', אות י' · סדר קריאת שמע שעל המטה · כף החיים, אורח חיים סימן רל"ט

קרדיט תמונות: זריחה מעל הכנרת, צילום Grant Barclay, ברישיון CC BY 2.0. בית הקברות העתיק בצפת, צילום ניר אשכנזי, אתר פיקיוויקי, נחלת הכלל. שער ספר הגלגולים, דפוס פרנקפורט תמ"ד, נחלת הכלל. כולן דרך Wikimedia Commons.

המימד הנוסף · הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 · ravbiton.com · לפניה מכובדת ולשותפות בהפצת תורת הקבלה